

УДК 342.4:342.7:304

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2024-48-343>

А. В. Падалка, аспірант НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID: 0009-0004-7982-1086

ЧИННИКИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ (НА ПРИКЛАДІ ЄС): ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

***Анотація.** Стаття присвячена виявленню ключових чинників формування та розвитку конституційно-правових засад соціального діалогу у сучасних державах, що здійснюється на основі комплексного підходу шляхом згрупування таких чинників у три групи за критерієм сфер функціонування держави (внутрішньої, зовнішньої і глобальної) та у контексті постановки проблематики конституційно-правового і теоретичного з опорою на європейський правовий досвід.*

***Ключові слова:** соціальний діалог, конституційно-правові засади, чинники (фактори), соціальна держава, ліберальна демократія, права людини, міжнародні стандарти, громадянське суспільство, сталий розвиток, міждержавна інтеграція, ЄС, глобальний конституціоналізм.*

Постановка проблеми. Важливим об'єктом конституційно-правового регулювання в сучасній державі є суспільні відносини в сфері соціально-економічної взаємодії між учасниками процесів виробництва різноманітних благ. Невід'ємною скла-

довою цієї сфери у євро-атлантичній, тобто ліберально-демократичній правовій культурі є інститут соціального діалогу, який слугує основою ідентифікації європейської соціальної моделі та правової свідомості у країнах – членах ЄС та асоційованих із ним країнах, сприяючи формуванню відповідних соціально-економічних і правових стандартів, удосконаленню врядування та самоврядності в усіх взаємодії як між державою та громадянським суспільством, так і всередині останнього.

За всіх часів політико-правові ідеї, явища, процеси та інститути, включаючи складові соціально-демократичного ліберального конституціоналізму, знаходилися у стані свого активного розвитку під впливом різноманітних чинників внутрішнього і зовнішнього характеру. У сучасному ж світі, в умовах появи нових викликів, пов'язаних із процесами поглиблення міждержавної інтеграції та глобалізації, перспективами здійснення четвертої промислової революції і переходу на основі стратегії сталого розвитку до формації інклюзивного еко-капіталізму з його всебічним впровадженням цифрових технологій і штучного інтелекту, переосмисленням ролі людини в суспільних процесах та новими підходами щодо управління соціальною взаємодією, закономірності формування і розвитку конституційно-правових засад набули певної специфіки. Це обумовлює необхідність озвучення теоретичної і конституційно значущої правової проблеми наявності факторів, які здійснюють вплив на формування і розвиток конституційно-правових засад соціального діалогу у сучасних державах і **актуальність** спрямування дослідницької уваги на їх виявлення і дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти цієї проблематики знайшли своє відображення в працях українських та зарубіжних дослідників, у тому числі, Л. П. Амелічевої, О. Боровицького, Д. М. Горелова, Дж. Грінвуда, В. В. Давиденка, С. Каспар, Х. Компстона, О. А. Корнієвського, О. Є. Костюченко, Н. Нечитайло, Ю. В. Опалько, Г. О. Палія, О. М. Петров, О. М. Поплавської, Дж. Рієффа, О. Рогача, Е. Роелена, М. М. Розумного, М. В. Савчина, М. В. Сорочишина, О. А. Трюхан, В. Шамрая, В. В. Яцишина та ін. Водночас у вітчизняній науці відсутні роботи з дослідження подібної тематики у межах про-

блематичного і комплексного підходів, що обумовлює **актуальність** даної роботи.

Метою цієї статті є виявлення і дослідження ключових чинників формування і розвитку конституційно-правових засад соціального діалогу у сучасних державах у межах постановки проблематики та на основі європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Завдяки тривалій історії становлення, науково-концептуального та конституційно-правового забезпечення соціального діалогу, на сьогодні функціонування цього інституту має місце в більшості країн світу. Соціальний діалог відбувається на основі багатоваріантності його моделей з різним ступенем їхньої ефективності, за допомогою різноманітних структур і органів. І хоча конституційно-правовий фундамент соціального діалогу в принципових своїх аспектах в більшості країн є схожим між собою, що можна пояснити загальною концептуальною базою у вигляді, зокрема, держави соціально-орієнтованої ринкової економіки, втім формування і розвиток конституційно-правових засад забезпечення соціального діалогу в такій державі знаходиться під впливом багатьох чинників різноманітного характеру.

Загалом чинники (фактори і субфактори) є важливою складовою у процесі розвідки в усіх сферах науки і практики, включаючи правову в цілому [див., наприклад: 20] та конституційно-правову сферу, зокрема [наприклад, 21]. Чинник як поняття (аналог лат. «factor» (від «facere» – «діяти», «виробляти», «примножувати» – «той, що робить, чинить») визначається як умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис, тобто «те, що чинить вплив, діюче»[19]. У контексті об'єкту нашого дослідження, йтиметься про чинники формування та розвитку конституційно-правових засад соціального діалогу. Зважимо на термінологічну специфіку цих понять.

Так, «соціальний діалог» розуміється нами у контексті законодавчо закріплених у статті 1 Закону «Про соціальний діалог в Україні» його дефініції як «процесу визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які пред-

ставляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин» [14], при врахуванні двох юридично значущих аспектів. По-перше, що це поняття складається з двох самостійних термінів – «діалог» та «соціальний», які «є змістовно рівними щодо впливу на формулювання дефініції загалом та використання її у правотворчій та правозастосовній практиці» [8], можуть використовуватися з різним правовим навантаженням, однак у такому поєднанні позначають певний вид суспільних відносин, пов'язаних із реалізацією концепції держави соціально-орієнтованої ринкової економіки. По-друге, що в юридичній науці та практиці зберігається проблема щодо встановлення співвідношення між конструкціями «соціальний діалог» та «соціальні партнери (партнерство)» у контексті термінології соціальної демократії, враховуючи факт відсутності на сьогодні у зазначеному Законі другого поняття та, водночас, використання в статтях 412, 419 і 420 Угоди про Асоціацію між Україною та Євросоюзом обох понять.

Нарешті, спираючись на визначення поняття конституційно-правових засад як правової категорії [11, с. 108], відзначимо, що конституційно-правові засади соціального діалогу ми розглядаємо у даному дослідженні як систему вихідних, фундаментальних ідей і положень, спрямованих на регулювання суспільних відносин щодо соціального діалогу, які об'єктивно зумовлені потребами громадянського суспільства, мають загальний характер та закріплені чи впливають зі змісту Конституції України, законів України, міжнародних договорів України як частини національного законодавства, правових доктрин а також з практики міжнародних судових установ, юрисдикція яких визнана Україною. На цій термінологічній основі й спробуємо виявити ключові чинники у контексті озвученої мети роботи.

Для зручності вважаємо доцільним робити це шляхом їх групування у три групи за критерієм сфер функціонування сучасної держави – внутрішньої, зовнішньої та глобальної, спираючись

на запропонований теоретиками права підхід щодо необхідності виокремлення поряд із внутрішньою та зовнішньою сферами функціонування держави окремої глобальної сфери, яка охоплює собою питання екології, прав людства, освоєння космосу, підтримання світового порядку, інформаційні, демографічні, сировинні та енергетичні проблеми [див.: 10, с. 110].

Отже, з урахуванням умовності такого поділу в світі сучасної тенденції до гібридизації явищ і процесів, в числі ключових, на наш погляд, внутрішніх чинників формування і розвитку конституційно-правових засад соціального діалогу можна назвати характеристику держави за критеріями її типу, концепції, форми тощо та її правової системи, соціальну будову суспільства, модель соціально-економічних відносин, що склалася, ступінь розвитку інститутів громадянського суспільства (зокрема, профспілкових організацій, які є одним із ключових структурних складових в механізмі соціального діалогу), рівень довіри та співпраці між сторонами соціального діалогу, традиції лобізму та ін.

Найбільш значущими серед таких чинників дослідники вважають стан розвитку в країні демократії та ринкової економіки, у комплексі з якими соціальний діалог здебільшого й аналізується [16, с. 4]. Свідченням наявності цього діалектичного взаємозв'язку є основні цілі створеної у 1973 році Європейської конфедерації профспілок, викладені в Преамбулі її Статуту, серед яких – розширення та зміцнення політичних свобод та демократії, дотримання прав людини та профспілок, сприяння досягненню рівних можливостей та рівноправ'я чоловіків та жінок, географічно виважений та екологічно безпечний економічний і соціальний розвиток, вільно обрана продуктивна зайнятість для всіх, покращення та підйом престижу освіти й професійної підготовки, демократизація економіки, постійне покращення умов життя та праці тощо [15].

Отже, конституційно-правове забезпечення соціального діалогу обумовлюється і багато в чому синхронізується з темпами розвитку політичної системи та економіки певної країни [16, с. 4]. Закономірність дії цього чинника можна проілюструвати на прикладі трансформації економічних, політичних і пра-

вових систем пострадянських і постсоціалістичних країн, яким інститут соціального діалогу у його ліберально-демократичному розумінні об'єктивно не був притаманний, попри наявність у громадян широкого переліку соціально-економічних прав. Передумовами для конституційного закріплення засад, необхідних для запровадження соціального діалогу як такого, стала відмова цих країн від соціалістичного шляху розвитку, здійснення ліберальної демократизації, трансформація політичного режиму та концепції держави, приватизації промислової, природно-ресурсної та фінансової сфер тощо. Очікуваним наслідком здійснених трансформацій стала поява у цих країнах приватних власників основних засобів виробництва (роботодавців), як нового впливового суб'єкту права, правовий статус якого, у тому числі, у відносинах із найманими працівниками в соціально-економічній сфері, логічно потребував свого правового закріплення, у тому числі, на рівні конституційних засад державного і суспільного ладу, складові яких згодом стали і конституційно-правовими засадами соціального діалогу. В їх числі – конституційне проголошення держави як незалежної і суверенної, демократичної, соціальної і правової; закріплення принципу верховенства права; проголошення рівності перед законом усіх суб'єктів права власності і господарювання та державного обов'язку щодо їх захисту; проголошення соціальної спрямованості економіки; визнання чинних міжнародних договорів, ратифікованих державою, частиною національного законодавства; закріплення основних особистих та громадянських прав на основі міжнародних стандартів.

Останнє має виключне значення для розуміння значення міжнародних стандартів прав людини як чинника формування і розвитку конституційно-правових засад забезпечення соціального діалогу. Нагадаємо, що основні міжнародні стандарти прав людини викладені у Загальній декларації прав людини (1948), Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966), Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966) та в інших міжнародних правових актах. Відповідно, учені в числі чинників, які здійснили

суттєвий вплив на визначення його конституційно-правових засад у більшості країн світу, називають роль в цьому процесі міжнародних організацій – насамперед, ООН, Міжнародної організації праці, Європейського Союзу, Європейського економіко-соціального комітету, Європейської конфедерації профспілок, Спілки конфедерацій промисловців і роботодавців Європи, Європейського центру підприємств із державною участю та підприємств загальної економічної сфери [16, с. 5–18].

Вагомий нормативно-правовий внесок цих структур полягав у розробці стандартів соціально-трудових відносин і механізмів взаємодії соціальних партнерів з метою досягнення соціальної справедливості та соціально-економічного прогресу, забезпечення гідної праці, підвищення добробуту, поліпшення умов праці та захисту прав людини, та сприянні їх впровадженню на рівні національних законодавств. Так, наприклад, одним із значущих результатів правотворчої діяльності Міжнародної організації праці, яка сприяла удосконаленню конституційних засад соціального діалогу на рівні окремих держав – її членів, стало прийняття Декларації МОП основних принципів та прав у світі праці (1999) [6], правове значення якої підкреслюється тим, що, на відміну від інших базових конвенцій в цій сфері, принципи положення Декларації, що стосуються основних прав, а саме: свободи асоціації та реального визнання права на ведення колективних переговорів; скасування усіх форм примусової чи обов'язкової праці; реальної заборони дитячої праці; недопущення дискримінації в області праці та занять тощо, набули обов'язкового значення для всіх держав-членів МОП, а їх невиконання спричиняє за собою відповідальність держав.

Чинник міждержавної інтеграції та приєднання країни до міждержавного утворення з ознаками конфедеративної державності, які присутні й у ЄС [наприклад, див.: 18], також розглядається як один із впливових чинників приведення конституційно-правових засад певної країни у соціально-економічній сфері у відповідність із конституційними засадами такого Союзу. Для країн – членів та асоційованих із ЄС країн особливого значення у цьому аспекті набув конституційний фундамент та законодавство ЄС щодо соціального діалогу, які стали важ-

ливим орієнтиром у процесі удосконалення конституційно-правових засад цього інституту на національних рівнях, адже загальноєвропейська система загалом розглядається як «синтез існуючих у Європі національних систем через зміну і пристосування, що передбачає адаптацію сформованих систем до нових умов» [16, с. 17].

Ще з часу створення Європейської економічної спільноти у 1957 році соціальний діалог став об'єктом конституційно-правового врегулювання в країнах Європи на наддержавному та національному рівнях, сприяючи упорядкуванню взаємодії між робітниками, роботодавцями та урядами на компромісних, тобто взаємоприйнятних засадах, які обумовлювалися природою трансформації післявоєнних країн Європи у «держави загально-го благоденства». Первинно правові засади соціального діалогу між соціальними партнерами на рівні ЄС були закріплені у Європейській соціальній хартії (1961), якою соціальний діалог [9]. Сучасна інституційно-правова форма соціального діалогу в ЄС вважається результатом переговорного процесу в м. Маастрихті (1989) як компромісної між ««корпоратистами», які вважали створення європейської моделі соціалотрудових відносин ключовим інструментом зміцнення соціальної однорідності в рамках ЄС, та «неолібералами», які вбачали у цьому загрозу для соціальної політики та формуванню гнучкого ринку праці» [Цит. за: 16, с. 13].

В результаті, до законодавчої бази ЄС було внесено нове поняття «діалог між соціальними партнерами», а соціальний діалог включено до основних прав, задекларованих Хартією Співтовариства про основні соціальні права працівників [17], яка склала принципову правову і моральну основу Угоди про соціальну політику ЄС (1991), яка додана до ключових конституційних актів ЄС, а саме – до Маастрихтського Договору про ЄС (1992) (статті 9, 151 та 152) та Амстердамського договору (1997), а також інкорпорована в соціальну главу консолідованого Договору про заснування ЄС (1957, 1992), у статтях 136 та 138 якого, в яких визначені основні цілі європейської соціальної політики, закріплені важливі вимоги щодо забезпечення соціального діалогу на рівні ЄС [7]. Окрім цього, важливі положен-

ня щодо соціального діалогу на рівні ЄС відображені у змісті Зеленої книги (1996); Хартії Спільноти про фундаментальні соціальні права працівників (1989); Лакенській декларації європейських соціальних партнерів (2001); Декларації про новий старт заради сильного соціального діалогу (2016); Тристоронній декларації про процвітаючий європейський соціальний діалог (2024), яка містить зобов'язання щодо зміцнення та інтеграції соціального діалогу в процес формування політики ЄС, положення яких знайшли своє відображення у національних конституційно-правових засадах країн-членів ЄС.

Відповідно, в країнах ЄС разом із демократизацією політичної системи відбувалося «вдосконалення конституцій, пов'язане з удосконаленням соціальної політики сучасних країн, а отже, прийняті в останні десятиліття конституції знайшли відображення нових завдань соціально-економічного характеру» [2], що спостерігалось, зокрема, на прикладі Конституцій Польщі, Португалії та Іспанії.

Українські учені з цього приводу відзначають, що результати європейського соціального діалогу виходять далеко за межі законодавства та автономних угод, а серед переваг членства країни у ЄС як чинника впливу на розвиток конституційно-правових засад соціального діалогу на рівні окремих країн відзначають, що ЄС сприяє розбудові спроможності організацій соціальних партнерів на національному рівні, діяльності профспілок та надає фінансову підтримку транснаціональним проектам, за умов чого європейським соціальним партнерам достатньо відстежувати відповідні зміни у політиці ЄС та забезпечувати те, щоб їхні спільні голоси були почуті в інтересах компаній і працівників, яких вони представляють [5, с. 210].

Інколи чинник членства у ЄС знаходиться у безпосередньому зв'язку з іншими чинниками, зокрема, формою державного устрою країни – члена ЄС. Так, конституційне забезпечення соціального діалогу може мати свої особливості в унітарних та федеративних країнах, оскільки спосіб адміністративно-територіального устрою впливає на кількість рівнів джерел конституційного права, в яких закріплені норми щодо соціального діалогу, статус соціальних партнерів тощо.

У федеративних країнах, на відміну від унітарних, існує подвійна конституційна система – на загальнодержавному рівні та рівні суб'єктів федерації, на якому уряди останніх мають повноваження встановлювати специфічні норми та інституції соціального діалогу відповідно до потреб окремих суб'єктів федерації.

Наприклад, федеративний державний устрій Німеччини є чинником, який обумовлює специфіку взаємодії країни з ЄС щодо імплементації його актів, включаючи соціально-економічну сферу, адже він гарантує землям ФРН як суб'єктам федерації конституційно-визначений обсяг їхньої суверенної компетенції. Отже, задля попередження загрози порушення європейськими інституціями основних і пріоритетних конституційних принципів ФРН (прав людини, структури та природи держави тощо), нормами статті 79 Конституції держави виключена можливість будь-якої модифікації цих положень, а також захищений суверенітет земель вимогою ратифікації європейських договорів Бундестагом і Бундесратом [1], що «виступає запорукою дотримання приписів національної конституції при рецепції права ЄС»[4, с. 92].

Особливим чинником впливу на конституційно-правові засади соціального діалогу можна вважати глобалізацію, яка сама по собі «змінює світ на єдиних засадах, щодо яких існує згода», і «ці процеси найчастіше пов'язані із економічними процесами, які потім супроводжуються політичною інтеграцією», в основі якої «лежить ідея солідарності зокрема через концепт світового громадянського суспільства, репрезентованого мережею неурядових організацій»[13, с. 15]. Окрім цього, глобалізація стала і чинником появи феномену «транснаціонального (глобального) конституціоналізму»[21], у межах якого «змінюються й традиційні об'єкти конституційного регулювання, що свідчить про безпосередній вплив світового конституціоналізму на традиційний предмет і метод конституційного права як базової вітчизняної галузі права. Також з'являються нові підходи до регулювання організації та діяльності держави – використання нетипових форм правління, тенденція регіоналізації держав, закріплення в конституціях основних

принципів публічної політики, які все більше знаходять відображення у використанні такі конституційні ознаки, як права, світська, соціальна, демократична тощо»[2].

Отже, серед потенційно найбільш значущих чинників, пов'язаних із глобалізмом, у впливі на конституційно-правові засади соціального діалогу можуть стати технології так званої четвертої промислової революції, включаючи цифровізацію, штучний інтелект і трансгуманізм, перехід на основі стратегії сталого розвитку до глобального інклюзивного капіталізму тощо [наприклад, див.: 10]. Так, в умовах цифрової економіки, за висновками дослідників, соціальний діалог набуває нових ознак і інструментів, з огляду на положення міжнародних документів та практик країн – ЄС [12]. Вони відзначають, що на Тристоронньому соціальному саміті ЄС 2016 року сторони домовилися про підтримку цифрової трансформації органами державної влади та соціальними партнерами на різних рівнях у сфері зайнятості, набуття навичок, регулювання ринку праці, а також організації праці та процедур інформування, консультацій та участі з метою отримання максимальної вигоди для всіх. Цифрова економіка передбачає розширення кола завдань, функцій і учасників (соціальних партнерів) соціального діалогу, збільшення кількості його рівнів за рахунок наднаціонального (міжнародного) (на додачу до національного (державного), регіонального, галузевого та виробничого), потенціал якого дослідники оцінюють позитивно, з огляду на його здатність сприяти наближенню державних стандартів соціального діалогу до міжнародних [12, с. 46–47].

Щодо впливу фактору сталого розвитку, то сталість, за спостереженнями європейських учених, «вимагає компромісів, які йдуть поза межами тем, на яких зосередилися соціальні партнери на даний момент. Соціальний діалог традиційно спрямований на компроміси, які безпосередньо стосуються представлених в переговорах. Стійкість, і зокрема, її екологічна складова, спрямована на компроміси, для яких наслідки менш негайні ... (наприклад, майбутнє покоління або працівників у третіх країнах), які враховуються, щоб уникнути негативних зовнішніх впливів» [3, с. 206]. І в результаті аналізу тенденцій і перспектив соціаль-

ного діалогу, у тому числі, як об'єкта конституційно-правового врегулювання, вони доходять висновків, що «зміна клімату та глобальне потепління дедалі більше на порядку денному соціальних партнерів, організацій і тристоронніх дискусій. Після фази, на якій і роботодавці, і робітники вважали цю дискусію більш ідеологічною, зараз є ознаки того, що ці сторони більш проактивні, визнаючи необхідність керувати цим переходом. ... Соціальні партнери зміцнюють демократичні елементи в нашому суспільстві. Вони дозволяють робітникам висловлюватися з різних питань, пов'язаних з їхнім трудовим життям і поза ним, і при цьому бути більше під контролем. Крім того, профспілки ... забезпечують платформи для обговорення нових технологічних розробок, і пропонують способи вирішення проблем екології та її викликів, тим самим створюючи нові партнерства»[3, с. 220–221].

Висновки. Конституційно-правові засади соціального діалогу більшості країн в принципових аспектах є схожими між собою внаслідок визнання державами цінностей соціальної економіки ринкового спрямування та прав людини на основі міжнародних стандартів.

Чинники впливу на конституційно-правові засади соціального діалогу можна класифікувати за критерієм сфер функціонування сучасної держави як внутрішні, зовнішні та глобальні, враховуючи умовність такого поділу внаслідок їх взаємопроникнення та набуття ними гібридного характеру.

Визначальними внутрішніми чинниками є стан розвитку демократії та ринкової економіки, форма державного устрою, соціальна будова суспільства, модель усталених соціально-економічних відносин, розвиток інститутів громадянського суспільства, рівень довіри та співпраці між сторонами соціального діалогу, традиції лобізму; зовнішніми – членство у міждержавних утвореннях (союзах) та ратифікація міжнародно-правових актів в цій сфері; глобальними – технології четвертої промислової революції.

Перспективною для наступних розвідок можна вважати проблематику конституційно-правових засад соціального діалогу у державі перехідного типу.

Список використаних джерел :

1. Basic Law for the Federal Republic of Germany, adopted by the Parliamentary Council on 8 May 1949. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html
2. Borovytskyi, O., Rogach, O., Pifko, O., Stepanova, T., & Panchyshyn, R. Constitutionalism of European states: ensuring globalism in modern conditions. *Amazonia Investiga*, 2022/11(49), 47–54. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.5>
3. Caspar S., Rieff J. And Roelen E. Sustainability and governance: the role of social dialogue. In: *Employment and Social Developments in Europe*, 2019. P. 206–224. URL: [file:///C:/Users/Windows/Downloads/ESDE%202019%20Chapter%206%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Windows/Downloads/ESDE%202019%20Chapter%206%20(1).pdf)
4. Freier R., Thams U. & Wermke W. Juridification and regulative failures. The complicated implementation of international law into national schools. *JOURNAL OF EDUCATION POLICY* 2024, VOL. 39, № 1, 83–104. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02680939.2023.2217664>
5. Давиденко В. В. Форми європейського соціального діалогу. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С.207–211. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/892/831>
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці від 18.06.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text
7. Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
8. Досін Б. В. Юридичний зміст поняття соціальний діалог. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Випуск 75: частина 3. С. 25–30. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/03/6-2.pdf>
9. Європейська соціальна хартія (переглянута), Страсбург, 3 травня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
10. Жук Н. А. «Сталий розвиток» як концептуальна основа переходу до цивілізації еко-капіталізму: теоретико-методологічні аспекти. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. / редкол.: С. Г. Сербогіна (голова) та ін. Харків : Право, 2024. Вип. 47. С. 102–127.
11. Лужанський А. В. Конституційно-правові засади як правова категорія. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С.105–109. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/633>
12. Поплавська О. М. Соціальний діалог в Україні: стан, ефективність, перспективи розвитку в цифровій економіці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні*

- відносини та світове господарство*. Ужгород, 2019. Вип. 26, Ч. 2. С. 44–49. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/10.pdf
13. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури : монографія / за ред. проф. М. В. Савчина. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2021. 830 с. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51687/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%20%28%D1%80%D0%B5%D0%B4.%29%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8.pdf>
 14. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23 грудня 2010 р. № 2862-V. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 28, ст.255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>
 15. Статут Європейської конфедерації профспілок. 01.08.2023 р. URL: <https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/mizhnarodn-arobota/24511-statut-yevropeyskoyi-konfederatsiyi-profspilok-yekp.html>
 16. Формування соціального діалогу в сучасних умовах: світовий досвід та українська практика. Київ: НІСД, 2011. 47 с. URL:https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2011-05/Soc_dialog-a37a4.pdf
 17. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників від 09.12.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text
 18. Чепульченко Т., Ковалик К. Міждержавні утворення конфедеративного типу та перспективи їх подальшого розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 268–271.
 19. Чинник. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Том 11, 1980. URL: <https://www.inmo.org.ua/sum.html?wrд=Чинник>
 20. Чинники верховенства права. World Justice Project. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/factors-rule-law>
 21. Шамрай В. Транснаціональний (глобальний) конституціоналізм як об'єктивне явище сучасної правової дійсності. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 150–153. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/7/27.pdf>

REFERENCES :

1. Basic Law for the Federal Republic of Germany, adopted by the Parliamentary Council on 8 May 1949. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html
2. Borovytskyi, O., Rogach, O., Pifko, O., Stepanova, T., & Panchyshyn, R. (2022). Constitutionalism of European states: ensuring globalism in modern conditions. *Amazonia Investiga*. № 11(49). URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.5>

3. Caspar S., Rieff J. And Roelen E. (2019). Sustainability and governance: the role of social dialogue. In: Employment and Social Developments in Europe. URL: file:///C:/Users/Windows/Downloads/ESDE%202019%20Chapter%206%20(1).pdf
4. Freier R., Thams U. & Wermke W. (2024). Juridification and regulative failures. The complicated implementation of international law into national schools. *JOURNAL OF EDUCATION POLICY*. Voll 39. № 1. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02680939.2023.2217664>
5. Davydenko V. V. (2023). Formy yevropeiskoho sotsialnoho dialohu. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 2. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/892/831>
6. Deklaratsiia MOP osnovnykh pryntsyviv ta prav u sviti pratsi vid 18.06.1998 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text
7. Dohovir pro zasnuvannia Yevropeiskoi Spilnoty (konsolidovana versiia stanom na 01.01.2005 r.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
8. Dosin B. V. (2023). Yurydychnyi zmist poniattia sotsialnyi dialoh. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii Pravo*. Issue 75: part 3. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/03/6-2.pdf>
9. Yevropeiska sotsialna khartiia (perehlianuta), Strasburh. 03.05.1996 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
10. Zhuk N. A. (2024). «Stalyi rozvytok» yak konseptualna osnova perekhodu do tsyvilizatsii eko-kapitalizmu: teoretyko-metodolohichni aspekty. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriiaduvannia: zb. nauk. pr.* Issue 47. Kharkiv : Pravo.
11. Luzhanskyi A. V. (2021). Konstytutsiino-pravovi zasady yak pravova katehoriia. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 1. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/633>
12. Poplavska O. M. (2019). Sotsialnyi dialoh v Ukraini: stan, efektyvnist, perspektyvy rozvytku v tsyfrovii ekonomitsi. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. Issue 26. Part 2. Uzhhorod. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/10.pdf
13. Pravove rehuliuвання ekonomichnoi systemy: instytutsii, pravyla, protsedury : monohrafiia. M. V. Savchyn (Ed.).(2021). Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51687/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%20%28%D1%80%D0%B5%D0%B4.%29%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8.pdf>

14. Pro sotsialnyi dialoh v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 23.12.2010 r. № 2862-V. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2011, № 28, art.255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>
15. Statut Yevropeiskoi konfederatsii profspilok. 01.08.2023 r. URL: <https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/mizhnarodna-robota/24511-statut-yevropeyskoyi-konfederatsiyi-profspilok-yekp.html>
16. Formuvannya sotsialnoho dialohu v suchasnykh umovakh: svitovyi dosvid ta ukrainska praktyka. Kyiv: NISD, 2011. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2011-05/Soc_dialog-a37a4.pdf
17. Khartiia Spivtovarystva pro osnovni sotsialni prava pratsivnykiv vid 09.12.1989 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text
18. Shepulchenko T., Kovalyk K. (2020). Mizhderzhavni utvorennia konfederatyvnoho typu ta perspektyvy yikh podalshoho rozvytku. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 4.
19. Chynnyk. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 volls. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980. Voll 11, 1980. URL: <https://www.inmo.org.ua/sum.html?wrд=Chynnyk>
20. Chynnyky verkhovenstva prava. World Justice Project. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/factors-rule-law>
21. Shamrai V. (2018). Transnatsionalnyi (hlobalnyi) konstytutsionalizm yak obiektynne yavyshe suchasnoi pravovoi diisnosti. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 7. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/7/27.pdf>

A. V. Padalka

**Factors of the Constitutional and Legal Foundations of Social Dialogue
in a Modern State (on the Example of the EU): before posing the Question**

Summary. The article emphasizes the need to voice and study the issues of the factors of formation and development of constitutional and legal principles of social dialogue in modern states. The identification of key factors and disclosure of the specifics of their influence on the constitutional and legal principles of social dialogue within the framework of the article is carried out on the basis of a comprehensive approach by grouping them into three groups according to the criterion of the spheres of functioning of the state (internal, external and global) with support from the legal experience of the EU.

It was found that the constitutional and legal principles of social dialogue of most countries in their fundamental aspects are similar to each other as a result of the recognition by the states of the conceptual values of a market-oriented social

economy and human rights on the basis of international standards and the proclamation of these ideas at the level of constitutions.

It has been established that the factors influencing the constitutional and legal principles of social dialogue can be classified according to the criteria of the spheres of functioning of the modern state as internal, external and global, taking into account the conditionality of such a division due to their interpenetration and acquisition of a hybrid character.

The determining internal factors in the work are the state of development of democracy and market economy, the form of state system, the social structure of society, the model of established socio-economic relations, the development of civil society institutions, the level of trust and cooperation between the parties to social dialogue, and the traditions of lobbying. Among the key external factors of the constitutional and legal principles of social dialogue are membership in interstate formations (unions) and ratification of international legal acts in this area.

It is noted that sometimes the factor of EU membership in the context of the formation and development of the constitutional and legal principles of social dialogue is directly related to other internal factors, in particular, the form of state structure of the EU member state. This is explained by the fact that the constitutional and legal support of social dialogue has its own specifics in unitary and federal countries: in federal countries, unlike unitary ones, there is a dual constitutional system – at the level of the federation and its subjects, the distribution of spheres of competence between them and the presence of a system of checks and balances between the federation and its subjects, which provides the opportunity for the governments of the latter to establish specific norms and institutions of social dialogue in accordance with the needs of individual subjects of the federation. Globalization is recognized as a special factor in the development of the constitutional and legal principles of social dialogue and the emergence of the phenomenon of «transnational constitutionalism». It is noted that significant subfactors related to globalization are the technologies of the fourth industrial revolution, including digitalization, artificial intelligence and transhumanism, as well as the transition based on a sustainable development strategy to global inclusive capitalism, etc.

Keywords: *social dialogue, constitutional and legal principles, factors, social state, liberal democracy, human rights, international standards, civil society, sustainable development, interstate integration, EU, global constitutionalism.*